

Lezing Margot Diederer

Intro:

Waarom zoveel weerstand tegen de astrologie van mensen met een academische opleiding? "Of ik als historica dan niet wist dat we een Verlichting hadden doorgemaakt die een einde had gemaakt aan al die onzin?" Persoonlijke ervaring, aangevuld met en getoetst aan de ervaringen van 12 Nederlandse astrologen met een academische opleiding werd het uitgangspunt voor mijn MA 'Cultural Astronomy and Astrology' aan de universiteit van Wales Trinity Saint David. In deze lezing zoek ik binnen een wetenschappelijk filosofisch kader naar inzicht kloof tussen ervaring ("de astrologie werkt") en Westers intellect ("werkt niet"), licht ik aan de hand van eigen levensloop facetten van de hedendaagse intellectuele geschiedenis toe en beargumenteer ik dat er aan de randen van deze kloof veel beweegt, met kansen voor de astrologie. Margot Diederer studeerde Geschiedenis aan de VU Amsterdam (1988) en volgde de opleiding Psychologische Astrologie bij Karen Hamaker (2001).

Tekst voor nieuwsbrief

Astrologie en Wetenschap, waar zit het probleem?

Lezing door Margot Diederer
zaterdag 3 september 2016

1. Hier zien we de titel pagina van mijn master scriptie voor de Master Cultural Astronomy en Astrology, waarmee ik in 2015 mijn master of arts aan de universiteit van Wales Trinity Saint David heb behaald. De lange titel luidt:

Dia 2. (onderwerp)

In deze titel zijn verwijzingen te vinden naar het onderwerp, de vraag en het achterliggende thema. Want waar gaat mijn onderzoek over? Het gaat om een evaluatie van ervaringen van Nederlandse astrologen. En wel astrologen met een academische opleiding genoten aan een Nederlandse universiteit. Waarom kies ik in mijn onderzoek voor zo'n specifieke groep binnen de gemeenschap van Nederlandse astrologen? Dat heeft alles te maken met mijn eigen ervaring als astroloog met een wetenschappelijke opleiding, in mijn geval de studie geschiedenis aan de VU in Amsterdam. Ik vertel ook niet-academici waarschijnlijk niets nieuws als ik zeg dat de academische wereld de

astrologie meestal doodzwijgt, óf als er al aandacht aan wordt besteed het dan als 'on-wetenschappelijke on-zin' aan de kant veegt. Wat betekent dat als je er in je studie van doordrongen wordt dat je opgeleid wordt tot een kritisch denkend academicus en leert dat bij die status als vanzelfsprekend hoort dat je je verre dient te houden van alle soorten van bijgeloof, zoals de astrologie,... en er dan tóch bewust voor kiest

Ik heb dus een heel persoonlijk vraagstuk tot onderwerp van mijn onderzoek gemaakt. Ik ben geen beroepsastroloog, maar ik kan wel zeggen dat de astrologie heel belangrijk voor me is. Ze heeft diepe inzichten toegevoegd aan mijn kénis, maar is ook heel belangrijk voor mijn persoonlijke ontwikkeling geweest, en nog steeds.

Dia 3: (Enerzijds - Anderzijds)

En toch...ondanks deze positieve invloed van de astrologie ben ik heel lang last blijven houden van de afwijzende houding van de wetenschappelijke wereld tegenover de astrologie. Er bleef altijd dat kritische stemmetje dat zo iets zei als: dat kun je nu wel denken dat die astrologie werkt, maar hou jij jezelf niet voor de gek? En die veroordelende stem van de wetenschap wordt nog eens versterkt door wat ik lees in de kranten en opiniebladen. Zelden kom ik in de voor mij belangrijke nieuwsbronnen pósitieve geluiden tegen over de astrologie. Het gebeurt tot mijn verrassing wel een enkele keer, maar meestal is de teneur dat alles wat met de astrologie te maken heeft weggehoond wordt. De Vincent Icke's van deze wereld weten één ding zeker: ... astrologie is absolute nonsens. Nu helpen Astro-tv achtige benaderingen ook niet heel erg mee om die beeldvorming te doorbreken.

Dat kritische geluid komt echter ook van dichterbij. De vriendschap met mijn studievriendin, we zijn getuigen geweest op elkaars huwelijken, dus het was echt geen oppervlakkige vriendschap, is zo onder druk komen te staan door mijn belangstelling voor de astrologie, dat ze uiteindelijk aangaf dat we - wat haar betreft - te ver uit elkaar gegroeid waren om nog langer contact te willen onderhouden. Ze is daar inmiddels wel weer een beetje op terug gekomen, maar als ik jullie vertel dat zij lid is geworden van de vereniging tegen de kwakzalverij, dan kun je je voorstellen dat er een heel moeilijke weg vóór ons ligt, willen we elkaar weer kunnen naderen. Zij is het meest extreme en pijnlijke voorbeeld wat ik kan geven, maar ik heb veel van dit soort afwijzende reacties ervaren, soms zelfs zeer emotioneel-agressief, en dát dan van mensen die zichzelf wijs en verstandig achten vanwege hun academische opleiding en rationalistische kijk op het leven.

Daar staat tegenover dat als ik met astrologie aan het werk ben, en zeker wanneer ik in contact ben met andere astrologen.... dan is er altijd dat plezierige gevoel, van goh, wat is het toch een voorrecht dat ik met de astrologie in aanraking ben gekomen en ermee

heb leren werken. Dan is het voor mij zonneklaar dat ik met wezenlijke kennis over mezelf, anderen en de wereld om me heen bezig ben.

Die lastige tweestrijd, tussen het academische denken en astrologische denken, is dus een thema voor mij. Ter verduidelijking van mijn positie moet ik nog vertellen dat ik pas vrij laat, halverwege de dertig, dus zo'n 10 jaar nadat ik mijn studie aan de VU beëindigd had, met de astrologie in aanraking ben gekomen. Dus de mensen die ik ken uit mijn studietijd, kennen mij niet als astroloog en identificeren mij ook niet met de astrologie. Elke 5 jaar hebben wij een reünie van mijn studiejaar en telkens is er weer iemand waarvan de mond openvalt als ik vertel over mijn astrologische belangstelling. Volgend jaar vieren we een lustrum, dan is het 40 jaar geleden dat we elkaar voor het eerst tegenkwamen als jonge eerstejaars studenten. Ik vermoed dat ik dan - door het onderzoek waar ik jullie nu over wil gaan vertellen - veel dichter bij mezelf zal kunnen blijven, ook als ik opnieuw kritiek zal moeten weerstaan.

Dia 4: (René Descartes)

Want wat ik dit onderzoek beoogde- het tot rust brengen van die innerlijke tweestrijd tussen zeg maar, de academisch gevormde Margot en de astrologisch gevormde Margot, dat doel heb ik bereikt voor mezelf. Door te focussen op dit enerzijds-anderzijds gevoel ben ik behalve cognitief wijzer, ook emotioneel evenwichtiger geworden, denk ik, of althans zo ervaar ik dat, in het omgaan met de kritiek op mijn keuze voor de astrologie. Ik heb ontdekt dat de Twijfel die mij altijd overvalt als ik met mijn geest de dingen probeer te begrijpen, dat er dan een innerlijk proces op gang komt, dat die twijfel alleen maar verder versterkt. Hoe meer ik probeer te begrijpen, hoe meer vragen er komen. Dat is natuurlijk ook een wezenlijk element van het wetenschappelijke denkproces, en daarom voel ik me daar waarschijnlijk ook zo toe aangetrokken. De kritische houding van de wetenschapper voelt heel natuurlijk voor me. Past me als een jas. Maar, wat ik in dít onderzoek heb gedaan is mijn aandacht richten op dat wat ónder die kritische houding van de gevestigde wetenschap aan vastgeroeste ideeën verankerd lijkt te liggen: over hoe wij naar onze werkelijkheid geacht worden te kijken en daaruit volgt ook een beeld van hoe wij die dienen te beleven. Primair Rationeel en Materialistisch.

Ik heb voor dit onderzoek studie verricht naar al die mensen en stromingen die met mij, en vaak al lang voor mij, beweging proberen te krijgen in dat starre beeld van de werkelijkheid dat de wetenschap zo succesvol heeft weten te verankeren in onze westerse cultuur. Ik ben tot de slotsom gekomen dat Twijfel en de Ratio prima instrumenten -prima hulpmiddelen - zijn als oriëntatie op het leven. Uiterst effectief als correctie op foute veronderstellingen, want er gaat natuurlijk veel mis als we ons niet op de juiste feiten baseren. Dat Twijfel en de Ratio misbruik van macht kunnen aantonen en ons voor goedgelovigheid kunnen behoeden. Bovendien ons ook heel praktisch een scala

aan technologische vindingen hebben gegeven, waarmee we onze mogelijkheden en vaardigheden enorm hebben vergroot.

Dia 5: (kenmerk cultuur)

Maar wanneer gaat het gebruik van Twijfel en Ratio fout? Naar mijn idee als Twijfel zichzelf gerust probeert te stellen door aan het einde van een eindeloos proces van rationele twijfel... Zekerheid te verwachten. Dat klinkt misschien nu nog een beetje abstract en cryptisch, maar dat is wat ik hoop jullie straks te kunnen laten zien als we - chronologisch achteruit kijkend - uitkomen bij Descartes en wat genoemd wordt zijn 'obsessieve' behoefte aan Zekerheid. Dit is denk ik een belangrijk karakteristiek kenmerk geworden van onze westerse cultuur, onze op de buitenwereld gerichte, maar ook op het innerlijk gerichte rationele behoefte aan bewijs en zekerheid. Ik hoop daarmee ook de hardnekkigheid waarmee de wereld van de wetenschap zich afkeert van de astrologie - vanuit dit historisch gegroeide en dominant geworden perspectief - toe te lichten en te kijken naar waar kansen voor een ommekeer te vinden zijn?

Dia 6: (12 astrologen)

Dit onderwerp als eindproject heeft dus alles te maken met mijn persoonlijke vragen en twijfels. Een belangrijke vraag is uiteraard: ben ik de enige die dit zo ervaart? Ben ik de enige die gevoelig is voor de opmerking: "jij gelooft toch niet in die onzin"? Hoe werkt dat bij mensen in een vergelijkbare situatie, heb ik mij afgevraagd? Ik heb 12 astrologen met een academische achtergrond benaderd en gevraagd naar hun ervaringen en inzichten. Hebben zij ook een kloof ervaren? Hoe zijn zij daar mee omgegaan? Deze individuele verhalen heb ik geplaatst binnen de context van een literatuuronderzoek waarin wétenschapskritiek een belangrijke rol speelt. Die wetenschapskritiek is deels misschien droge kost, maar niet als je je realiseert hoe sterk het wetenschappelijke oordeel doorwerkt in wat wij als samenleving als 'normaal' zijn gaan beschouwen. Nick Campion geeft in zijn boek *Astrology and Popular Religion in the Modern West*, daarvan een mooi voorbeeld aan de hand van een vraaggesprek in een BBC tv programma. Waarin we de sceptische wetenschapper, een astronoom, horen zeggen: we wéten toch allemáál dat de astrologie niet werkt". Punt!!! Iemand die openstaat voor de astrologie antwoord rustig: nee, dat weten we niet, we gelóven dat het niet werkt, dat is wat anders. De wetenschapper heeft zijn oordeel al klaar en vindt dat zijn wetenschappelijke nieuwsgierigheid zich niet hoeft uit te strekken tot het domein van de astrologie, want dat het onzin is, staat immers vast!

Hoe sterk die opvatting doorwerkt in de persoonlijke levens van de astrologen die ik geïnterviewd heb blijkt ook al uit het feit dat níét iedereen toestemming heeft gegeven

om vrijuit uit de gesprekken te citeren. De behoefte aan anonimiteit bij een aantal van de door mij geïnterviewde astrologen is héél veelzeggend. Het demonstreert hóe sterk het taboe dat op de astrologie rust kan zijn. Dan betreft het niet alleen de sociale omgeving, maar ook de professionele omgeving, dus daar waar ze werkzaam zijn. In de door mij onderzochte groep waren niet meer dan twee astrologen die van de astrologie hun beroep hadden gemaakt en leefden van de inkomsten uit de astrologie. Voor hen was het uiteraard noodzakelijk dat ze duidelijk als astroloog naar buiten traden. De meesten echter beoefenden de astrologie naast een andere baan of integreerden de astrologie binnen een andere beroepspraktijk, zoals bedrijfsconsultancy of een medische praktijk. Dat had in het geval van de bedrijfsconsultant te maken met een vrijdenkende baas die positief stond tegenover de astrologie en haar steeds meer ruimte gaf om het ook openlijk bij hun klanten te gebruiken, en in het geval van de medicus met de keuze voor het alternatieve medische circuit. Een aantal astrologen vertelden dat ze op hun werk in het zogenaamde 'reguliere' circuit, gemerkt hadden dat alleen al het praten over hun belangstelling voor de astrologie zo maar hun maatschappelijke carrière kon schaden. Het meest duidelijke voorbeeld daarvan kreeg ik van iemand die bij een grote overheidsinstelling op het gebied van de gezondheidszorg werkt. Zij had ervaren dat ze op een vergadering, waar de hele staf bij aanwezig was, ópenlijk aan de schandpaal werd genageld. Zij voelde een grote druk op zich uitgeoefend worden om terúg in het hok te keren en zich te voegen in het rationeel scepticisme van haar omgeving... tegenover alles dat naar het alternatieve neigde. Ook andere astrologen bevestigden de indruk dat hoe dichter de werkomgeving aanschuurt tegen de academische wereld hoe 'gevaarlijker' het is, wil je je carrière niet op het spel zetten, om openlijk je interesse voor de astrologie uit te spreken. Dit onderzoek is te kleinschalig om hier veel conclusies uit te kunnen trekken, maar twee opvallende dingen wil ik nog wel kwijt. Het eerste is de ervaring dat openlijk er niet over mogen praten op de werkvloer of in het geval van iemand anders het koffiepunt op de universiteit, dat dat niet wil zeggen dat ook niemand *geïnteresseerd* is. Meestal kwamen stiekem mensen vragen, goh, toch wel interessant die astrologie, zou je niet eens naar mijn horoscoop willen kijken? Maar tegelijkertijd als de dood dat anderen daar dan achter zouden kunnen komen. Opnieuw dus enerzijds-anderzijds. Wat onder druk van de publieke opinie openlijk wordt afgewezen, kan in het individuele contact heel anders uitpakken. Is het dan vooral het vertrouwen in de persoon of toch in nieuwsgierigheid naar de astrologie, wat op dat moment een doorslaggevende rol speelt? De enige technet in het gezelschap, werkzaam op een groot ingenieursbureau had de meest afwijkende ervaringen. Daar vonden zijn collega's het toch wel interessant, die astrologie, zonder daar stiekem over te doen. Opmerkelijk die verschillen! Maar zoals gezegd, te gering om er conclusies aan te kunnen verbinden.

Dia 7: (dichotomie)

Ik heb net al geciteerd uit het boek van Nick Campion *'Astrology and Popular Religion in the modern West'*, in datzelfde boek vond ik een stelling die mijn persoonlijke ervaring en dat van de andere 12 astrologen bevestigde, namelijk: hij zegt: sinds de Verlichting is er ten aanzien van de astrologie sprake van een dichotomie. (het woord is afkomstig van het Griekse dichotomia dat tweedeling betekent).

Onze ervaringen hier in Nederland, als deel van de Westerse cultuur, komen overeen met wat Campion constateert, namelijk enerzijds de afwijzing van de astrologie door de intellectuele bovenlaag en anderzijds, zegt hij, is de astrologie populair gebleven als onderdeel van de 'Popular Religion'. Er is heel veel discussie mogelijk - die wordt door Campion ook opgevoerd in zijn boek - hoe je dat precies moet definiëren, wat is dat Popular religion, is dat volksgevoel, is dat hetzelfde als volksgeloof, of misschien wel volkswijsheid? Daar mogen wetenschappers zich het hoofd over breken, voor ons is de tweedeling zélf interessant: die tussen het intellect en het volksgevoel of volksgeloof. Deze dichotomie of tweedeling speelt dus een belangrijke rol in mijn onderzoek. En ze speelt ook, zoals ik jullie heb verteld, een belangrijke rol in mijn eigen omgang met de astrologie.

De ene kant van mijzelf vindt de astrologie niet te rijmen met wat ik in mijn intellectuele vorming als vanzelfsprekend heb leren zien, en als zodanig ook als vanzelfsprekend en normaal ben gaan beschouwen. Dit beeld van de werkelijkheid ervaar ik ook dagelijks om me heen, onze cultuur heeft dit beeld als 'het normale' omarmd en versterkt. Terwijl die andere kant van mij, die met behulp van de astrologie naar het leven kijkt, ook dát beeld van de werkelijkheid als volkomen logisch en normaal kan ervaren. Beschrijven ze dan niet dezelfde Werkelijkheid, kun je je afvragen? Niet als we blindvaren op de visie van het intellect, van de rationele wetenschap, die mijn astrologische belangstelling sinds de Verlichting is gaan afdoen als volksgeloof! En vanuit het perspectief van het intellect ligt de associatie met domheid dan al snel op de loer... in lijn met de tegenstelling die het intellect heeft gecreëerd tussen elitair intellectualisme en volkse domheid. Maar mijn *ervaring* met de astrologie vertelt mij dat de wereld van de wetenschap vanuit haar arrogante positie - vanwege die zelf gecreëerde tegenstelling tussen intellect en volksgeloof- , iets belangrijks over het hoofd ziet , namelijk dat de astrologie wel degelijk heldere en gelaagde kennis kan bemiddelen en toevoegen aan onze kennis van de werkelijkheid. Met daarin een gelaagdheid waar de wetenschap zelf geen toegang toe heeft.

Dit is een voorbeeld van het soort van dialogen dat er innerlijk in mij plaats vindt, maar wat ik moeilijk kan overbrengen in het gesprek met de sceptici. Deze continue innerlijke dialoog heeft me ook enorm geremd in het daadwerkelijk naar buiten treden met de

astrologie. *Want mijn astrologische deel heeft geen enkele moeite met de wetenschap, erkent ook de verdiensten van de wetenschap; maar het wetenschappelijke deel heeft wel moeite met de astrologie.* Zou dat kunnen komen vanwege die associatie met volksgeloof en domheid? Dat is ook wel eens een verzuchting die ik heb geslaakt in discussies met sceptische vrienden en kennissen. Jongens, ik ben toch niet achterlijk! Nee, dat ben ik niet, maar ik, en met mij natuurlijk heel veel anderen, tornen aan de grenzen die de wetenschap vanaf de Verlichting heeft opgebouwd. De muren rondom het domein van de wetenschappelijke werkelijkheid lijken een niet te nemen vesting. De manier waarop de wetenschap zich tegen aanvallen van buitenaf verdedigt, is o.a. met het wapen van alles in het belachelijke trekken en als inferieur bestempelen. De wetenschap gaat over feiten en alles daarbuiten is fictie. Wat zich binnen die muur bevindt is waar en echt, want rationeel waarneembaar en bewijsbaar. Alles daarbuiten is fictie, gedoogd als vorm van volksgeloof, máár is de gedachte naarmate het volk leert om met de ogen van de wetenschap te kijken, zal ook het volk beter weten en er áfstand van doen. Dat heet Vooruitgang, en die leidt onherroepelijk tot het einde van de wereld van mythe en bijgeloof, het domein waar de astrologie in terecht is gekomen.

Dia 8: (jaren aan de VU)

Maar laat ik beginnen bij het begin van mijn zoektocht. Ik, wij allemaal, zijn in die traditie waarin het wetenschappelijke wereldbeeld zo dominant kon worden, opgevoed, vanaf de lagere school tot en met de universiteit. Dit beeld is onze standaard, zou je kunnen zeggen. Dit is ook wat ik als wereldbeeld met grote nieuwsgierigheid opgezogen heb, máár waarom voelde het bij tijd en wijle dan zo ongemakkelijk? Wáárom was er af en toe toch die twijfel dat dit niet alles kon zijn, niet het héle verhaal vertelde? Ik ben opgegroeid in een gezin waarin ik gold als de fantast van de familie. Mijn ouders stopten met de kerkgang toen ik een klein meisje was. Misschien iets eerder dan de rest van het dorp, maar geheel in lijn met de toenemende ontkerkelijking. Ik ging soms alleen, omdat ik het zo heerlijk vond. De reuk van wierook, al die beelden en schilderijen, die rituelen, katholiek... staan, zitten, kruisjes slaan, zingen. Die hang naar het mystieke, de behoefte aan beelden en verbeelding, die kon ik moeilijk kwijt in mijn omgeving. Ik smulde van sprookjes en later op de middelbare school van boeken over parapsychologie. En tegelijkertijd voelde ik mij doodnormaal. Dat was ik ook. Ik was net zo'n onzekere puber als de rest en probeerde me net als de anderen - door me aan te passen staande te houden. Diezelfde houding had ik ook toen ik vanuit mijn veilige Limburgse dorp in Amsterdam terecht kwam voor mijn studie geschiedenis. Die liefde voor de geschiedenis heeft er altijd in gezeten, geschiedenis raakt mijn verbeelding, doet iets met me. Ondertussen wist ik heus wel dat de academische studie zich vooral richtte op de zoektocht naar 'harde feiten'. Eerlijk gezegd was het ook een hárde overgang toen ik

ontdekte dat er buiten die 'harde feiten' nauwelijks een andere wereld leek te bestaan. Nu ik erop terugkijk is het met enige vertedering, maar toen was het bittere ernst. De revolutionaire studentengeest van de jaren '60 was nog niet uitgeblust bij volgende generaties studenten. Toen ik in 1977 aan mijn studie begon was het idee dat wij als intellectuele voorhoede de barricades op moesten ter bevrijding van alle 'verworpenen der aarde', te weten de arbeiders, de onderdrukte koloniale volken en waar ik mezelf nog het meest mee kon identificeren, de bevrijding van vrouwen. Veel van mijn medestudenten waren lid van de CPN en meenden de klassenstrijd op de koffiepunten van de VU te kunnen beslechten. Ik was niét gevoelig voor het rádicalisme, maar wel voor het óptimisme van die tijd. We meenden dat alles in het teken van de grote Vooruitgang stond en dat daaruit automatisch de grote Emancipatie zou volgen. De staf was verdeeld. De jonge medewerkers waren zo nodig nog radicaler dan hun studenten, de oude professoren schudden meewarig het hoofd over zoveel ideologie en idealisme binnen de muren van de universiteit. Zij wilden wétenschap bedrijven. De bronnen bestuderen, het handwerk van de historicus verrichten. Objectief, gedegen onderzoek doen. De jongere generatie legde de nadruk op het onderzoeken van de sociaal economische omstandigheden, van de onderdrukkende structuren, machtsmechanismen, cijfers en statistiek.... dáár ging het om, ook in de studie geschiedenis. Voor mij was toen al duidelijk dat dit met objectiviteit, de neutrale houding die de wetenschapper in acht dient te nemen, niets van doen had. Het resultaat was wel zeer bevredigend. Door de aandacht te verleggen naar tot dan toe onderbelichte terreinen van de geschiedenis, vanuit een nieuw perspectief - de invloed van sociale verhoudingen in relatie tot economische machtsposities - werden interessante historische feiten naar boven gehaald. Tegelijkertijd ontwikkelden zich niéuwe vergeten gebieden, en dat was waar ik klém kwam te zitten. Religie, spiritualiteit, mystiek, alles wat hoorde tot het domein van het irrationele - van het niet-feitelijke- werd taboe verklaard. In mijn omgeving was er geen ruimte voor het softere New Age denken, dat ik bij mijn middelbare school vriendin op de sociale academie waarnam. In de jaren dat ik op de VU rondliep was er in mijn omgeving weinig kans om daar mee in aanraking te komen. Ook niet met de ástrologie - die in die tijd aan een opbloei bezig was. Ik heb me niet kunnen onttrekken aan de rationalistische-materialistische houding van mijn studiegenoten, maar me er ook niet helemaal in thuis gevoeld.

Voor mij kwam de redding via mijn huisgenootje die theologie studeerde. Zij gaf mij het boek *Dromen, Herinneringen en Gedachten* van Jung, en zei: volgens mij is dít wat voor jou. Ik hield al sinds jaren droomboeken en dagboeken bij, en met haar kon ik praten over al die *andere* dingen die mij bezighielden. Jung was balsem voor mijn ziel. Die ziel waar ik het in mijn omgeving niet over kon hebben, simpelweg omdat hij niet bestond. Eindelijk vond ik iets wat aansloot bij hoe ik de werkelijkheid *ook* nog beleefde.

(even wachten)

Waarom ik uitweid over mijn ervaringen tijdens mijn studie is om te laten zien hoe bepalend de omgeving kan zijn op onze ontwikkeling. De kracht van het geloof in de Vooruitgang, en dat dit automatisch tot de Bevrijding van de mensheid zou leiden was heel sterk in mijn omgeving, ook op de subfaculteit geschiedenis. Dat die puur rationalistisch-materialistisch werd ingevuld, en dat alles wat neigde naar andere denkbeelden of overtuigingen werd afgedaan als irrationeel en irrelevant, nog zo'n modewoord uit die tijd, dat was ik me wel bewust, maar ik heb me er niet tegen verzet of van afgekeerd. Ik voelde een gemis, vulde dat op met Jung, maar het leidde nog niet tot een bewuste keuze voor een andere koers.

Dia 9: (Bart Bok)

Ik werd teruggebracht in die sfeer die ik zo goed ken uit mijn studententijd, toen ik bezig was voor dit onderzoek en het pamflet tegenkwam van de astronoom Bart Bok *De Mythe van de Astrologie*, gepubliceerd in 1975, dat ook onmiddellijk in het Nederlands is vertaald en uitgegeven. In dit boekje zet hij alle wetenschappelijke bezwaren tegen de astrologie op een rij. Zijn mede-auteur Jerome plaatst ze in een historische context en 192 wetenschapsmensen onder wie 19 nobelprijswinnaars ondertekenen dit pamflet. Waarom verwaardigen deze prominente en gerespecteerde wetenschappers zich om aandacht te besteden aan die vermaledijde astrologie, zou je kunnen denken? Dat heeft alles te maken met de ongekende opbloei van de astrologie in die tijd, in samenhang met de opkomst van het New Age denken. Een bijzonder gevaarlijke ontwikkeling in de ogen van Bart Bok, want als zelfs de toekomstige intellectuele elite, zijn astronomie-studenten, zich zo massaal kunnen laten misleiden door de astrologie dan wordt het tijd om tegen de gevaren ervan te gaan waarschuwen. De achterliggende gedachten daarbij geeft hij in een kranteninterview weer als: stel dat de belangstelling voor de astrologie verder groeit dan kan het wel eens snel gedaan zijn met de wetenschap en de redelijkheid. En, interessant...Hij trekt het nog breder in dat interview, want hij ziet ook de vrijheid van het individu in gevaar komen, zelfs onze democratische rechtsstaat.

Tjonge, jonge zeg ik nu, maar toen, in die dagen zou ik er zomaar in mee kunnen zijn gegaan. Zelf wist ik toen nog weinig over de astrologie, behalve dan dat mijn sterrenbeeld leeuw is. En bovendien wie was ik om aan het gezag van al die belangrijke wetenschapsmensen en alles wat ze over de astrologie beweerden, te twijfelen? Interessant is ook wat in de inleidende tekst bij de Nederlandse vertaling van dit boekje door prof Delfgaauw wordt beweerd. Deze kritisch linkse filosoof, hoogleraar in Groningen, paste qua ideeën naadloos bij de intellectuele houding die ik tegenkwam in

mijn eigen omgeving op de subfaculteit. Het was zoals net al is aangehaald, de tijd van de maakbaarheidsgedachte. De gedachte die inhield dat beter onderwijs automatisch zou leiden tot seculiere, weldenkende vrije individuen, en sociaal-economische verbeteringen tot meer gelijkheid en dat alles tezamen zou ons een vreedzame maatschappij opleveren. Volgens prof. Delfgaauw vormde de astrologie een regelrechte bedreiging voor dat beeld.

Dia 10: (citaat Delfgaauw)

Ik citeer:

“ Erger misschien nog dan het feit van foute beslissingen is de levenshouding, die door de astrologie in de hand wordt gewerkt en dán tot foute beslissingen leidt. In feite doet men afstand van zijn eigen persoonlijke verantwoordelijkheid en delegeert deze aan de sterren. Terecht wijzen de auteurs van dit boekje op dit moréle falen van hem of haar, die zich door sterrenbeelden laten leiden.

Met dit ontlopen van eigen verantwoordelijkheid hangt een andere vorm van vlucht samen. De sterrengelovige probeert in de sterren zijn eigen lot te lezen. Hij is daarvan zo bezeten, dat de wereld voor hem niet meer bestaat.”

“Sterrenwichelarij betekent de wereld aan haar lot overlaten. Dat is inderdaad welkom aan hen die vinden dat de wereld in orde is, zoals zij nu reilt en zeilt.”

Dia 11: (activisme of vlucht)

Astrologie wordt dus door hem geassocieerd met een vlucht uit de wereld, een gebrek aan verantwoordelijkheid en een gebrek aan autonomie. Heeft hij het vooral over zogenaamd New Age astrologen? In elk geval niet over dié astrologen uit mijn groep die deze jaren bewust hebben meegemaakt, hetzij als student, hetzij als jonge professional. Toen ik voor mijn onderzoek astrologen zocht met een academische opleiding, heb ik geprobeerd om enige diversiteit in mijn groep te krijgen, maar ik moet zeggen dat dit qua leeftijdsopbouw slecht is gelukt. Ik heb met moeite iemand van 40 kunnen vinden, ik ben zelf een van de jongeren, met een leeftijd van achteraan de vijftig, de grootste groep was in de zestig en twee mensen waren de zeventig gepasseerd. Dat betekent dat de jaren zestig en zeventig door de meesten bewust zijn beleefd. En voor die toenmalige studenten bij wie de astrologie ondertussen ook al een rol speelde, geldt dat er één op de barricade heeft gestaan ter bevordering van de studenteninspraak, en een ander betrokken was bij Dennenheuvel waar geëxperimenteerd werd met nieuwe ideeën in de psychiatrie. Die vlucht uit de maatschappij heb ik bij niemand kunnen waarnemen. In tegendeel er was meestal sprake van een actieve maatschappelijke betrokkenheid. Wat ik wel te horen kreeg van een aantal astrologen die al vanaf vroeg jaren zestig, begin zeventig met de astrologie bezig waren, was dat ze steeds meer last kregen van wat zij de grote aandacht voor het zweverige imago van de astrologie noemden. Anderen zeiden

dat ze juist vanwege die grotere aandacht voor de astrologie op het spoor ervan zijn gekomen, juist in deze periode. Er werd dan meestal wel aan toegevoegd dat naar mate ze verder kwamen in hun studie van de astrologie ze zich steeds minder konden vinden in de gepopulariseerde versies ervan. Bijna iedereen uitte kritiek op wat ze zagen als het veel te snel en veel te ongefundeerd dingen roepen uit naam van de astrologie. Dat gaf alleen maar voeding aan de kritiek van hun sceptische omgeving, werd gezegd. Dat de popularisering ten koste ging van de kwaliteit, daar heeft een aantal grote moeite mee gehad. Zij voelden zich in een dubbel isolement terecht komen. Enerzijds was er het onbegrip en de kritiek van hun sociale omgeving, soms zelfs van de eigen familie, vanwege hun keuze voor de astrologie; anderzijds voelden zij zich niet thuis in een gemeenschap van astrologen die te weinig kritisch de astrologie beoefenden. Zij moesten zich tegenover hun sceptische omgeving dan vanuit een dubbele achterstand verdedigen, was het gevoel van deze astrologen.

Een aantal mensen uit mijn onderzoeksgroep hebben een familiegeschiedenis waarin de theosofie en de spirituele weg van Krishnamurti een rol spelen, bij iemand speelde vaag de antroposofie op de achtergrond. De keuze voor de astrologie ligt dan wat meer voor de hand dan voor de mensen bij wie zo'n achtergrond ontbrak en die zelf als eerste generatie serieus belangstelling opvatten voor de astrologie. Dat leidde niet automatisch tot problemen, maar de keuze voor de astrologie had voor sommigen behoorlijk vervelende gevolgen gehad binnen hun familie. Met name problemen met broers en zussen werden gemeld. Die problemen bleken dan vaak samen te hangen met het verwijt dat we al eerder hebben gehoord, 'geloof jij in dat soort onzin?' Hadden ze zelf kinderen, dan werd verteld, dat de astrologie er gewoon bij hoorde. De kinderen waren geïnteresseerd of gewoon vriendelijk onverschillig.

Voor mij gold dus dat in die jaren 70 en 80 de astrologie nog geen rol speelde. Nu ik een beeld heb geschetst van mijn studiejaren - in de jaren 70-80 -: al heb aangeroerd dat Jung voor mij het nodige tegenwicht bood tegen de rationalistische wereld waarin ik verkeerde, moet ik het ook nog even hebben over hoe het met mij verder ging, nadat wél met de astrologie in aanraking was gekomen. Via een vriendin kwam ik bij een astrologe terecht voor een consult, ergens begin jaren negentig. Het eerste wat ik zag was een rij voor mij bekende boeken, namelijk die van Jung. Ik was verkocht. Daar was Jung weer en een vergeten herinnering kwam boven. Ooit had ik bedacht dat ik me als historica wilde gaan verdiepen in Jung, om zijn ideeën te kunnen toepassen op historisch onderzoek. Het liep anders in mijn leven, geen wetenschappelijke carrière, maar meewerken in de fotostudio van mijn man en twee kleine kinderen. Maar toen ik door

kreeg dat er een vorm van astrologie bestaat die Jung's ideeën integreert, wist ik: hier wil ik meer van weten. Ik ben bij Karen in 1997 de opleiding gaan volgen, was onmiddellijk enthousiast, maar na een paar jaar begon de wetenschap toch weer te kriebelen. Ik vatte het plan op om een promotieonderzoek op te zetten en onderzoek te gaan doen naar de geschiedenis van de astrologie in Nederland in de twintigste eeuw. Ik ben terug gegaan naar de VU naar een docent waarvan ik vermoedde dat hij, als enige waarschijnlijk, misschien wel eens oren zou kunnen hebben naar zo'n apart onderwerp. Dat gesprek vergeet ik nooit meer. Ik zat op zijn kamer, ontvouwde mijn plannen, en aan de andere kant van de tafel werd het even stil. Wat blijkt. Ik had goed aangevoeld dat hij iets met astrologie heeft, maar heel anders dan ik had gedacht. Zijn vader bleek namelijk astroloog te zijn geweest, maar ook NSB-er. Een 'foute' vader met een 'foute' belangstelling! Hoe had ik het kunnen uitzoeken. Hij spuugde vuur over de astrologie en vooral "de fascistische" Mellie Uyldert. De astrologie had zijn belangstelling, maar niet op de manier die ik me wenste. Omdat hij mij altijd op mij gesteld is geweest en graag had gezien dat ik zijn student-assistent was geworden, kwam het toch nog goed in het gesprek. Hij zette me op het spoor van Wouter Hanegraaff en diens net gepubliceerde promotie onderzoek naar New Age. Dat heb ik onmiddellijk aangeschaft en al lezende zank de moed in mijn schoenen. Wat een hoop werk had Hanegraaf verricht en wat een briljante analyse. Míjn plan ging al gauw in de ijskast.

Ondertussen bleef ik halfslachtig met de astrologie omgaan. Wel een eigen praktijk, geen eigen praktijk? Soms een poging, soms ook met succes, maar nooit uit volle overtuiging en met volle energie. Dat dit alles te maken heeft met wat ik beschreven heb als mijn innerlijke tweestrijd tussen wetenschap en astrologie zal nu wel duidelijk zijn. Toen Nick Campion, Liz Green en Bernadette Brady het voorlichtingsweekend gaven over de MA (was het 2008?) bij Karen Hamaker in Amstelveen, dacht ik, jeetje interessant, maar opnieuw in de collegebanken en ook nog in het Engels, lukt dat wel? Mijn nieuwsgierigheid en behoefte aan kennis overwonnen de twijfel.

Nu komen we dan toch aan bij een wat meer theoretische uiteenzetting. Ik moet nu gaan toelichten wat ik aan het begin heb genoemd als: het in chronologisch omgekeerde volgorde terugkeren naar Descartes. Want hij wordt gezien als belangrijkste filosoof van de Verlichting, en de Verlichting is het begin van het einde van de astrologie als academische discipline. En tevens het begin van wat Campion noemt de dichotomie ten aanzien van de astrologie: de afwijzing door het intellect - populariteit onder de gewone bevolking.

Wáárom begin ik niet gewoon bij Descartes als hij dan toch degene is die verantwoordelijk is voor zo'n belangrijke ommekeer?

Ik zal het proberen uit te leggen aan de hand van mijn eigen "filosofisch-intellectuele" ontwikkeling en vooral de rol daarin van twijfel die ik aldoor ben blijven voelen, omdat ik het gevoel had een k u ze te moeten maken tussen het een of het ander. Pas tijdens déze master ontdekte ik hoe sterk ons denken ingekaderd was geweest tijdens mijn studie jaren; hoe beperkt ons aandachtsterrein was geweest. En ik bedoel niet beperkt in de zin van de hoeveelheid stof die werd aangeboden, en ook niets ten nadele van de kwaliteit, maar alles wat buiten het rationeel verklaarbare viel was 'terra incognita', zoals Hanegraaff dat zo mooi beschrijft.

Dat wat niet belangrijk wordt geacht, daar besteed je geen aandacht aan. Wat onbelangrijk is, dat onderzoek je niet. Zo simpel is het.

En voor de meesten geldt dat ze dit wat to n onbelangrijk was, t t op de dag van vandaag onbelangrijk zijn blijven vinden. Toch hebben zich grote veranderingen voorgedaan binnen de muren van de universiteit. Waarom kan dertig jaar later de astrologie serieus bestudeerd worden, niet als discipline an sich, dat is nog een brug te ver, maar als hoofdonderwerp binnen de context van een culturele studie? Weliswaar in Wales, maar Hanegraaff doceert hier in Amsterdam inmiddels ook een vakgebied waarin dat "andere", het esoterische waartoe ook de astrologie gerekend wordt, serieus bestudeerd kan worden.

Er zijn twee wetenschapsfilosofische stromingen van belang in dit proces die ik hier kort wil toelichten. De eerste is het Postmodernisme, de tweede de theorie van het paradigma.

Dia 12: (Lyotard)

De postmoderne kritiek heeft al vaag tot me kunnen doordringen toen ik geschiedenis studeerde, maar voordat het postmoderne denken echt kon indalen in de academische wereld dat gebeurde pas na mijn afstuderen. Dat ging gepaard met veel opschudding. Ik denk dat we nog steeds in een fase zitten waarin de zgn. postmoderne verwarring - niets is meer zeker is, niets is waar en tegelijkertijd is alles waar - onze westerse cultuur nog steeds in zijn greep houdt. En niet alleen de wetenschap is erdoor geraakt.

Als ik me beperk tot de invloedrijkste grondlegger van het postmodernisme, François Lyotard, dan zal duidelijk worden dat hij een kritiek op de wetenschap formuleerde die impliciet een opening naar de studie van de astrologie mogelijk maakt. Lyotard introduceerde in de jaren zeventig het begrip *grand histoire*. Inmiddels net als paradigma een vrij breed ingeburgerd begrip, ook al formuleren we het meestal iets

anders. Tegenover het absolute idee van de Vooruitgang zoals dat lang dominant was in de wetenschap - en waarvan ik heb laten zien dat mijn generatie studenten daar een eigen radicale draai aan gaf - stelde hij dat we alleen continuïteit en consistentie in de werkelijkheid kunnen waarnemen in de vorm van het Verhaal waarmee we de afzonderlijke delen verbinden. Ik maak mijn verhaal van de werkelijkheid, jij maakt het jouwe en samen construeren we een meta verhaal. De meest invloedrijke verhalen in de westerse samenleving, zegt Lyotard, zijn de verhalen van Dé Vooruitgang en Dé Wetenschap die die ons Dé Waarheid zullen brengen. En, heel belangrijk, daaraan gekoppeld is het verhaal van Dé Emancipatie: want grotere kennis leidt tot grotere vrijheid; de Rede zal ons bevrijden van mysticisme en dogma. Zolang dit de gemeenschappelijke verhalen zijn, weten we ook wat het kader is waarbinnen we alles zullen interpreteren. Dat is waar Lyotard ons nadrukkelijk op wijst: op de invloed van de context, wat is het dominante verhaal? Er zijn meerdere verhalen mogelijk, zegt hij, dus de werkelijkheid is pluraal en alle waarheid is relatief. Het subjectivisme is leidraad, het objectivisme een illusie. Dat leidt tot de verwarrende vraag: kunnen we dan nog wel weten wat werkelijkheid is, wat waar is? Zoals gezegd: Ik denk dat deze postmoderne verwarring nog lang niet is uitgewerkt. Het loslaten van vaste overtuigingen is lastig omdat het gepaard gaat met twijfel. Tegelijkertijd kunnen we oog krijgen, - aandacht schenken aan alles - wat buiten die 'grande histoire' is blijven liggen of erdoor genegeerd is, zoals de astrologie.

Dia 13: (Kuhn)

Twijfel over die claim op De waarheid van De wetenschap was al eerder te horen geweest. In mijn colleges filosofie van de geschiedenis was Thomas Kuhn die begrippen introduceerde als '*academisch bedrijf*', '*normal science*' en zijn meest bekende *paradigma* uitgebreid aan de orde gekomen. Maar achteraf, door deze studie, is mij duidelijk geworden dat we de implicaties van zijn theorie wel toepasten op wat wij inmiddels als achterhaald beschouwden - in mijn vakgebied bijvoorbeeld de nadruk op de geschiedenis van de grote mannen - maar dat we het niet doortrokken naar hoe we zélf ónze waarden en normen lieten binnensluipen in óns onderzoek. We waren blij dat Kuhn met zijn natuurhistorisch onderzoek had aangetoond dat de wetenschap inmiddels zelf een machtig instituut was geworden met eigen regels, onwrikbaar geachte zekerheden en - ook niet onbelangrijk - grote financiële belangen. Dus hoe neutraal was die wetenschap?... We gebruikten het als stok om de gevestigde wetenschappers mee te slaan, maar waren ons onvoldoende bewust van onze eigen aannames en vooringenomenheid. Wat volgens Kuhn nodig was, was om door deze praktijken heen te kunnen kijken en te erkennen dat het bedrijven van wetenschap op zichzelf berustte op een paradigma; oftewel een stelsel van basisvooronderstellingen waarmee we kijken

naar onze onderzoeksterreinen. En dan moet je tot de erkenning komen, zegt hij, dat het paradigma dat we hanteren gebaseerd is op overtuigingen of afspraken die geldig blijven net zolang als iedereen erin blijft en kan **geloven**. Dus ook de wetenschap is gebaseerd op geloofsovertuigingen, deze zijn tijd- en cultuur gebonden. En ook al ervaren we de wetenschappelijke argumentatie als nog zó overtuigend dat we zo'n paradigma gaan verwarren met de werkelijkheid zélf, uiteindelijk kan geen enkele wetenschappelijke theorie ons iets vertellen over dé ultieme waarheid of dé aard van de werkelijkheid. Inmiddels wordt het begrip paradigma te pas en te onpas gebruikt, het is volledig ingeburgerd, maar altijd heeft het de strekking dat iets tijdelijk is en daarmee als relatief ten opzichte van iets anders wordt gezien.

Dia 14: (Descartes 2)

En nu sla ik voor het gemak eeuwen van intellectuele geschiedenis over en richt me nu rechtstreeks tot de bron die deze dominante positie van de wetenschap mogelijk heeft gemaakt: René Descartes. Híj wordt als de belangrijkste grondlegger van het wetenschappelijke rationalisme gezien. Maar voordat we ons met zijn ideeën gaan bezighouden, wil ik eerst - ik ben tenslotte historica - kijken naar de grote veranderingen die plaatsvinden in en voor zijn tijd. Hij leefde van 1596-1650.

Ik beperk me hier tot twee belangrijke factoren die hun weerslag hadden op de positie van de astrologie toén.. en nú nog steeds doorwerken. Ten eerste is er de invloed van de nieuwe wetenschap op de kosmologie. We weten dat Copernicus (1473-1543) al een eeuw eerder voor grote opschudding had gezorgd met zijn heliocentrisch wereldbeeld en dat Galilei (1564-1642) al met het bewijs daarvoor gekomen was nog voor de geboorte van Descartes. Het was alleszins een spannende en enerverende tijd voor onderzoekende geesten die met behulp van de nieuwe vinding van de telescoop en microscoop letterlijk het beeld van de werkelijkheid wisten te verruimen.

De tweede factor die ik wil noemen is dat de verruiming van kennis parallel loopt aan en versterkt wordt door een groeiend individualisme waarvan het politieke equivalent uitmond in het Liberalisme. Uiteraard blijven in mijn betoog nu heel wat belangrijke factoren onbenoemd, maar deze twee factoren, dus nieuwe ideeën over kennis, (de nieuwe wetenschap), en er aan gekoppeld groeiend individualisme en liberalisme, de grondslagen van onze democratie, wil ik eruit lichten omdat ze naar mijn idee van grote invloed zijn op hoe wij heden ten dage nog steeds worstelen met het imago van de astrologie. Ik denk dat het uitermate belangrijk is om oog te hebben voor het polariserende karakter van de Verlichting, niet alleen op het gebied van kennisverwerving, maar ook op het sociaal-politieke vlak. Er was een groeiende intellectuele en welvarende klasse van zich emanciperende burgers ontstaan, die

vrijheden opeiste van de oude elite die haar macht en privileges niet wilde delen. Dus de de Verlichting is meer dan een filosofische stroming, het is ook een politieke strijd van polarisatie met aan de ene kant de traditionele elites en hun claim op waarheid in de vorm van traditionele kennis en kerkelijk dogma, en aan de andere kant de gestudeerde bovenlaag die zelfbeschikking en vrijheid opeiste zich beroepend op Redelijkheid en individuele vrijheid. De associatie van de astrologie met traditionele kennis en de oude machthebbers maakte haar voor de nieuwe intellectuelen al bij voorbaat verdacht. De koppeling van toén -"nieuwe" wetenschap met individuele, democratische vrijheid - is belangrijk om in de gaten te houden omdat dit is wat we als onderliggende overtuiging terug vinden in het manifest van Bart Bok in de jaren zeventig en zijn waarschuwing tegen de gevaren van de astrologie zoveel eeuwen later. Als in onze tijd de Astrologie nog steeds als een gevaar wordt gezien voor de Vooruitgang en de rationeel denkende, vrijheidsliebende burger. Dit, naar mijn idee, biedt een verklaring voor de *emotie* waarmee de westerse intellectueel zijn argumenten ter bestrijding van de astrologie vandaag de dag nog steeds kracht bij zet.

Als we nu met dit in het achterhoofd kijken naar wat Descartes ons als erfenis heeft achtergelaten, dan is het niet meer dan fair om de voordelen ook echt als voordeel te benoemen: namelijk de bevrijding van het individu door gebruik te maken van zijn rationele vermogen; gebaseerd op de nieuwe wetenschappelijke methode van onderzoek die met behulp van twijfel oude dogma's verwerpt en nieuwe terreinen van onderzoek opengooit, en ja, dat was Vooruitgang en ja, dat leidde tot Emancipatie. Maar we moeten ook de schaduwzijde van zijn filosofie benoemen, zijn obsessie met Zekerheid. Als we niets meer voor waar mogen aannemen, niet op gezag van anderen, niet op gezag van de traditie, en zelfs onze eigen waarneming onbetrouwbaar is, waar moeten we dan onze zekerheden aan ontlenen? Aan onze eigen individuele rationele analyse zegt Descartes, ons eigen denkvermogen. Dat is het enige dat ons zekerheid kan bieden. Wat hij niet kon voorzien is dat ons rationele denken ons leven zó zou gaan domineren dat we uiteindelijk verstrikt raakten in een denkwereld waarin het denkende ik het eenzame middelpunt van zijn eigen universum is geworden. Dat het denkende ik, dat zich onafhankelijk beschouwde van zijn omgeving - en er een dualistische relatie mee onderhield - tot de slotsom zou komen dat het dus ook niet afhankelijk kon zijn van een god of groter 'Ik' of kracht, waarvan het bestaan niet bewezen kan worden. En wat niet te bewijzen valt bestaat niet, is een illusie, fictie.

Dia 15: (aannames westerse wetenschap)

En hier ligt denk ik het kernprobleem tussen de astrologie en de moderne wetenschap. De wetenschap schetst, want met bewijzen verkregen door gebruikmaking van de technologische Vooruitgang een zeer overtuigend beeld, en dat luidt ongeveer als volgt: De aarde is 4,5 miljard jaar oud. Over 2 miljard jaar is de temperatuur op aarde te hoog voor de bekende levensvormen; over 5 miljard jaar stopt het kernfysisch proces van de zon en houdt ons zonnestelsel op te bestaan. De mens is in dit wetenschappelijke verhaal niet meer dan een incident in een zielloos universum, zonder zin, zonder betekenis. Dit is Zekerheid verkregen op basis van wetenschappelijke methodes met gebruikmaking van de ratio. Geloven in de astrologie, een leven na de dood, religie, überhaupt in een zin van het leven is een fantasma van de geest, troostend misschien, maar pure illusie en irrationeel. En boven alles zin-loos...

De ervaring in het werken met de astrologie, ongeacht welke methode je gebruikt, of van welke astrologische school je bent, wijst in een heel andere richting. Zonder de vragen over eindigheid of zinvolheid te kunnen bewijzen of zelfs maar te definiëren zoals de wetenschap dat eist, ervaren we dat we zondermeer op het terrein van zin en betekenis terecht komen. Er is iets dat we kunnen kennen door te werken met de astrologie. Nog belangrijker er is een gevoel, een diepere ervaring, dat we met een mysterie geconfronteerd worden, waardoor we met verwondering vragen: zijn we voorbestemd? Is er vrijheid van handelen? Is er een groter Iets dat ons in deze kennis laat delen? Onzinnige vragen voor de wetenschap, maar zinvolle en onontkoombare vragen in de astrologie.

Dia 16: (vervreemding)

Dit wezenlijke verschil tussen astrologie en wetenschap is ook indirect terug te vinden in de gesprekken met mijn onderzoeksgroep.

Uiteraard, - opnieuw - ik kan op basis van zo'n kleinschalig onderzoek geen grote uitspraken doen, maar wat ik wel durf is vraagtekens te plaatsen.

Dat alle 12 mensen die ik heb geïnterviewd zich allemaal bewust waren van de kloof tussen het wetenschappelijke en het astrologische wereldbeeld is geen groot nieuws natuurlijk. Ik had geen vragenlijst, alleen wat thema's die ik op enig moment wilde aanroeren, maar voor een groot deel verliepen de gesprekken heel spontaan. Daarom vond ik des te interessanter dat *bijna* iedereen begon te praten over een ingrijpende crisis in zijn of haar leven en de constatering dat de astrologie in staat was geweest om hen daar doorheen of zelfs uit te leiden. Daarbij werd meestal de gelaagdheid van de astrologie genoemd als belangrijk voordeel tegenover hun academische kennis.

Een cynische wetenschapper zou daar misschien onmiddellijk uit concluderen dat de persoonlijkheid van de astroloog labiele trekken vertoont. Ik denk dat we daar ook

anders naar kunnen kijken. Namelijk dat we het niet alleen als individueel psychologisch probleem moeten zien, maar onze aandacht moeten richten op collectieve culturele factoren. Mijn hypothese is dat de effecten van rationalisering en intellectualisering leiden tot gevoelens van existentiële *vervreemding*, een vervreemding die we niet ervaren als we bezig zijn met astrologie.

De rigoureuze splitsing tussen het *denkend analyseren en voelend waarnemen* is wellicht in al zijn eenvoud een kenmerkende, maar voor het individu lastig te hanteren karakteristiek van onze moderne westerse samenleving. We zijn zo getraind in het denkend analyseren, dat we het niet meer zien als een belangrijk instrument dat ons behulpzaam is bij onze oriëntatie op het leven, maar we zijn het als doél op zichzelf gaan zien. Het middel is het doel geworden. En dat tweede - het voelend waarnemen - zijn we zo gaan wantrouwen dat we het zijn gaan negeren als belangrijke levensader. De scheiding van geest en lichaam, de schedel als omhulsel van chemisch-biologische processen is onbedoeld de uiterste consequentie van Descartes methode van rationalisme en dualisme. Tijd dus om onszelf weer anders te gaan ervaren zodat we onszelf en de wereld om ons heen weer anders kunnen beleven.

Dia 17: (Husserl)

Dat brengt me op het laatste aandachtsterrein binnen de wetenschapsfilosofie dat tegenwoordig veel sterker voet aan de grond gekregen heeft dan dertig jaar geleden het geval was tijdens mijn eerste academische studie. Dan heb ik het over de fenomenologie. Ook déze stroming was onderdeel van het tentamen geschiedenis van de filosofie, dus ik heb er ooit kennis van genomen, maar kennelijk was mijn geest nog niet rijp om ook de waarde ervan juist te kunnen schatten. Vandaar dat ik blij ben met de herkansing tijdens deze master omdat de fenomenologie een rehabilitatie van de érvaring in wetenschappelijk onderzoek mogelijk maakt. Al aan het begin van de 20ste eeuw signaleerden Edmund Husserl en anderen het probleem van een wereld waarin het bouwwerk van wetenschappelijke theorieën losgezongen raakte van de dagelijkse praktijk van de ervaring. Deze versluisende derdepersoons werkelijkheid van de theorie, waarin de ene theorie leidde tot een bevestiging en versterking van de andere en er zo een steeds ondoordringbaarder bouwwerk ontstond, vroeg om de persoonlijke ervaring, dus de eerstpersoonservaring van het oorspronkelijke ding of thema. Hoe verschijnen de dingen aan ons als we ze zelf heel bewust waarnemen, zonder vooropgezette theoretische noties. Ons bewustzijn moet zich opnieuw kunnen verbinden met dat wat we buiten ons waarnemen, vanuit ons gevoel, vanuit onze intuïtie, vanuit onze herinneringen, zonder oordeel, maar gewoon waarnemen wat er is dat we ervaren. Dat is natuurlijk lastig omdat er zoveel collectieve ideeën in ons verankerd liggen door onze opvoeding en scholing, dat een zuiver openstaan voor de ervaring erg moeilijk is.

Desondanks is het een intrigerende theorie en dankzij de toegenomen belangstelling in de academische wereld voor de wereld van de directe ervaring was het mogelijk dat ik mijn eigen ervaring en die van 12 andere astrologen direct mocht gebruiken als onderzoeksinstrument.

Dia 18: (kenmerken onderzoeksgroep)

Tenslotte, wil ik nu nog een aantal van deze ervaringen die ik heb opgetekend met jullie delen.

Ik heb al een paar keer kort iets gezegd over mijn onderzoeksgroep. Deze groep is vrij willekeurig tot stand gekomen. Ik stond onder grote tijdsdruk omdat ik vrij laat mijn onderzoeksthema toch nog heb veranderd. Ik ben lang bezig geweest met een literatuurstudie naar het postmodernisme en de astrologie, maar ben blij dat ik toch gekozen heb voor een etnografisch onderzoek waarin ik kon werken met het interview als bron.

Ik ben begonnen met twee mensen in mijn eigen kring, de Acharnar contactgroep van oudstudenten van Karen Hamaker, te zoeken. Met hen heb ik proefinterviews gehouden. Daarna heb ik contact gelegd met de AVN en de NVWOA. Die laatsten reageerden snel en enthousiast. Niet zo verwonderlijk omdat wetenschap en astrologie het kernthema is. 7 van de 12 mensen komen via deze hoek. 2 leden komen via de AVN en 1 klassiek astroloog die ik nog ken uit de tijd van mijn opleiding. Ik heb hen allemaal thuis of op hun werkplek opgezocht en de gesprekken duurden steevast langer dan de anderhalf uur die ik van hen had gevraagd. Het voordeel van deze manier van onderzoeken is dat ook de communicatie zelf een zekere gelaagdheid krijgt. Thuis in de privésfeer, maar ook op de werkplek, kreeg ik behalve een uitwisseling van ideeën en ervaringen over de astrologie ook een indruk van hun persoonlijkheid. Ik kon dat allemaal meewegen in mijn beschouwing van het onderwerp zelf - de ervaring met astrologie en wetenschap. Het is bijzonder om zó direct te kunnen ervaren hoé onze persoonlijke thema's te herkennen zijn in hoe we ons op een meer abstract niveau uiten. Door dit persoonlijke contact, werd ook al snel een differentiatie binnen de kleine groep mogelijk. Je stuit snel op de uitersten: de een gaat gebukt onder de afwijzing van de wetenschap, terwijl de ander het als een soort geuzendaad ziet om zich juist niets van dat wetenschappelijke oordeel aan te trekken. Daar tussen in zie je heel veel schakeringen. De een verlangt naar erkenning en heeft als ideaal dat wetenschappelijke methodes gebruikt zouden moeten kunnen worden om het bewijs te leveren dat er 'iets' in de astrologie zit wat niet door de wetenschap genegeerd kan worden. Dat was ook het doel van de NVWOA, heb ik te horen gekregen van Floris Methorst, een van hun oprichters, toen ze begin jaren zeventig nog dachten dat de ontwikkeling van de wetenschap en intrede van computers binnen afzienbare tijd dat wetenschappelijke bewijs van de astrologie zou leveren. De huidige

voorzitter en secretaris hebben me verzekerd dat de NVWOA zich aan het heroriënteren is over de opvattingen van wetenschap en astrologie. De onderzoeken van mensen als Geoffrey Dean en anderen die keer op keer laten zien dat er geen 'hard wetenschappelijk bewijs' voor de astrologie te vinden is, heeft er binnen de NVWOA toe geleid dat ze hebben moeten erkennen dat ze ook naar andere manieren moeten zoeken om de geldigheid van de astrologie als betrouwbaar kennissysteem aan te tonen. De 2 AVN leden waren veel meer praktisch gericht. Hoe kun je met behulp van een goed bewaakt kwaliteitsniveau van de aangesloten individuele astrologen, meer aandacht vinden voor de mogelijkheden die de astrologie biedt? Het vinden van het theoretische bewijs was veel minder een issue. Een aantal andere astrologen hadden geen enkele, of nauwelijks belangstelling voor het thema van de bewijsvoering. Dat was m.n. het geval bij de klassiek astroloog en de meer spiritueel gerichte astrologen. Wat wel voor iedereen voorop stond was dat je jezelf moest onderwerpen aan een kritische toetsing van de astrologische adviezen die je geeft. Jezelf voortdurend kritisch toetsen en controleren was voor bijna iedereen een onderwerp dat al heel snel naar boven kwam. Niets zomaar aannemen, altijd check en dubbelcheck.

Wat ook duidelijk naar voren kwam was dat in de aanvoering van argumenten en redeneringen over het spanningsveld tussen astrologie en wetenschap het lidmaatschap van een vereniging, hetzij de NVWOA, de AVN of ACG, leidde tot gedeelde visies. Men las dezelfde boeken en voedde zich met dezelfde ideeën. Toen ik hen interviewde had ik de belofte gedaan dat ik na afloop een bijeenkomst zou organiseren waarin we gezamenlijk zouden discussiëren over mijn bevindingen. Dat gesprek had zo'n vruchtbare uitwerking dat er na die ene keer, meer groeps gesprekken zijn gevolgd. De kennismaking met de ideeën die buiten de eigen groep leefden, werkten duidelijk heel stimulerend. Hoe zich dat verder zal ontwikkelen dat is nu nog een beetje moeilijk te voorzien, maar de gesprekken vinden nog steeds plaats.

Ik heb geschetst wat de rol was van mijn academische vorming op mijn houding tegenover de astrologie, en vond het bijzonder interessant om te ontdekken hoe dat was bij de andere groepsleden. Ik had geprobeerd een zo groot mogelijke diversiteit aan academische disciplines samen te brengen in mijn onderzoeksgroep, maar het zal niemand verbazen dat de psychologen met 5 in getal de grootste groep vormden. Daarnaast was er een socioloog, een bioloog, een arts, een communicatie wetenschapper, een chemicus die uiteindelijk afgestudeerd is als filosoof, een juriste en een metaalkundige, de enige ir. in het gezelschap. Al die verschillende academische disciplines kennen hun eigen methodiek en filosofie en dat was te herkennen in de manier waarop ze met het vraagstuk van wetenschap en astrologie omgaan. De psychologen waren als groep het meest gericht op het vinden van 'hard' bewijs en zich er

tegelijkertijd ook het meest van bewust welke problemen daarmee gepaard gaan. De hardheid van het bewijs wordt bepaald door een 'wetenschappelijk forum' en niet door 'de hardheid van de feiten', zei een van hen letterlijk. Iemand die ik dus wel mag citeren. "Dus de leden van zo'n wetenschappelijk forum bepalen wat waar is en wat niet", werd er schouderophalend aan toegevoegd.

Geconstateerd werd ook dat het heel moeilijk is om heersende opvattingen te veranderen, ook al is er overduidelijk een groeiend spanningsveld tussen wetenschappelijke methodes en psychologische uitkomsten. Ook in de media is er veel aandacht voor de discussie over psychologisch experimenteel onderzoek en de wetenschappelijke eis van herhaalbaarheid. Parallel lopend aan de wetenschappelijke onderzoeken naar de astrologie?

Bijna iedereen gaf aan tegen de grenzen aangelopen te zijn van de normerende criteria van hun wetenschappelijke discipline. De socioloog was zeer teleurgesteld over wat hij de bekrompen geest en gebrek aan echte nieuwsgierigheid van zijn vakgroep noemde, de bioloog over de onrealistische onderzoeks-categorieën die nuances onmogelijk maakten, de arts over het ontbreken van de holistische visie waarin lichaam en geest als eenheid worden gezien, de filosoof over de overschatting van de wetenschap in het algemeen, de communicatie wetenschapper was teleurgesteld over het gebrek aan diepgang van de studie. De jurist en metaalkundige maakten niet dit soort kritische kanttekeningen. De juriste vertelde dat ze de letterlijke rechtlijnigheid van het recht, als een goed tegenwicht had ervaren bij haar belangstelling voor de meer spirituele, ongrijpbaardere, kanten van het leven. De ir. gebruikte de beeldspraak dat zijn hoofd bestond uit twee conflicterende delen; een technische kant en een astrologische kant. Beiden waren belangrijk voor hem en hij zocht naar wegen, hij sprak daarbij over modellen en bouwtekeningen om ze in harmonie bij elkaar te kunnen brengen. Wat ik achteraf graag nog iets meer aandacht had willen geven is de man-vrouw verhouding in de astrologische gemeenschap in relatie tot mijn onderzoeksgroep. We kunnen allemaal waarnemen dat het aandeel van vrouwen in de Nederlandse astrologische wereld groot is, maar in mijn onderzoeksgroep vormden ze een minderheid, slechts 5 van de 12. Toeval, waarschijnlijk niet. En wat ik ook jammer vind is dat ik niet meer leden van de jongere generatie in mijn onderzoek vertegenwoordigd had. Ik ben me ervan bewust dat het accent dan wellicht anders was komen te liggen, misschien was dan de kloof tussen astrologie en wetenschap wel al wat minder scherp ervaren? Wetenschap, echter, nodigt, zoals we weten, altijd uit tot verder onderzoek.

Dia 19: (doubt)

Ik wil nog kort stil staan bij die literatuur in mijn onderzoek die me heeft geholpen dicht bij mijn eigen ervaring te blijven, dicht bij de ervaringen te blijven van de 12 astrologen die ik geïnterviewd heb, en toch de mogelijkheid van een abstracter kader bood. Achteraf is het duidelijk dat ik me heb geconcentreerd op twee thema's: namelijk de rol van Twijfel en het hernieuwd zoeken naar Verbinding.

De rol van Twijfel is al uitgebreid aan de orde gekomen. Twijfel over het absolute karakter van de wetenschappelijke claims over onze werkelijkheid, zoals te vinden is bij Lyotard, Kuhn, Husserl. De invloed van Descartes met zijn obsessie voor Zekerheid. Dat dit fantastische technologische resultaten heeft opgeleverd, maar ook de voedingsbodem lijkt te zijn van een groeiende existentiële twijfel. Want de ratio voerde tot de conclusie dat er geen zin en betekenis te *bewijzen* valt, dus als je alles betwijfelt blijft er niets over waarop je kunt vertrouwen, behalve de resultaten van de wetenschap.

2 leesbare boeken die zich met dit thema bezighouden zijn: *In Praise of Doubt: How to Have Convictions Without Becoming a Fanatic*, van Peter Berger en onze eigen Anton Zijderveld. Een ander interessant boek is dat van Jennifer Hecht en haar omvangrijke onderzoek naar *Doubt: a History*.

Tot slot wil ik kort nog iets vertellen over 3 denkers die mij geholpen hebben het thema van de overbrugging van de kloof beter te begrijpen.

Dia 20: (Taylor)

De eerste is de filosoof **Charles Taylor**. Zijn studies naar het secularisme, dus de ontkerkelijking en het verdwijnen van de rol van religie en godsdienst in onze tijd, bieden een heel interessant perspectief op de rol van tweedelingen en splitsingen in onze ervaringswereld en cultuur. Hij begint, zegt hij, bij de splitsing tussen een immanente wereld - dat is de wereld van de ervaring en verschijnselen - en een transcendente wereld die dit alles overstijgt, dat is de ongekende wereld van de goden of god. Die tweedeling, maar dan in de verdeling van een *lagere* en *hogere* orde vormt de basis van een bouwwerk waarin tegenstellingen worden gecreëerd de eerste is echt, de tweede een fantasie: de eerste is noodzakelijk, de tweede overbodig en uiteindelijk o.i.v het Verlichtingsdenken beredeneert de mens dat hij genoeg heeft aan zichzelf en verklaart het transcendente deel geheel overbodig.

Een citaat die zijn ideeën kernachtig samenvat is dit:

The clear separation of the natural and the supernatural resulted in a God, or the transcendent in any form, as an option among many, leaving it fragile, difficult or even "weird". (Charles Taylor, *Western Secularity* in *Rethinking Secularism*, p. 50)

Dia 21: (Hanegraaff)

De tweede denker is onze eigen **Wouter Hanegraaff**. Al zijn boeken zijn de moeite waard, maar voor dit onderzoek heb ik vooral gebruik gemaakt van *Esotericism and the Academy: Rejected Knowledge in Western Culture*. Hij betoogt dat vanaf de Verlichting de termen 'bijgeloof', 'magie' en 'occult' heel andere betekenissen hebben gekregen dan daarvoor, ten gevolge van een proces van polarisatie waarin de wetenschap een categorie creëerde van 'Het Andere' dat tegengesteld zou zijn aan wetenschap en rationaliteit. Een categorie van vergeten kennis waarin ook de astrologie zou terechtkomen. In de introductie van dit boek vinden we een zeer persoonlijke ontboezeming. Hij verklaart daarin hoe ook hij als wetenschapper verleid wordt zich af te zetten tegen de categorie of 'the Other' - dus zijn eigen onderzoeksterrein, dat hem na aan het hart ligt - om niet uitgesloten te worden uit de gemeenschap van wetenschappers :

Het volgende citaat over de positie van de esoterie, zal voor sommigen van ons herkenbare gevoelens oproepen omdat het refereert aan de dichotomie die ik eerder heb beschreven:

It has been imagined as a strange country, whose inhabitants think differently from us and live by different laws: whether one felt that it should be conquered and civilized, avoided or ignored, or emulated as a source of inspiration, it has always presented a challenge to our very identity, for better or worse. We seldom realize it, but in trying to explain who "we" are and what we stand for, we have been at pains to point out that we are not like *them*. In fact, we still do'.

Dia 22:

De derde denker die ik wil noemen is **Ian McGilchrist** en zijn, in mijn ogen, fenomenale boek *The Master and his Emissary* waarin hij een antwoord zoekt op de simpele vraag: wat is de functie van de tweedeling van onze hersenen. Ik heb McGilchrist gevolgd in zijn redenering dat de Rede of ratio niet langer een instrument voor ons is maar zich zo dominant heeft ontwikkeld dat we de ratio zijn gaan vereenzelvigen met de werkelijkheid zelf. Hij betoogt dat het belangrijk is dat we ons gaan inspannen om nieuwe -neurale - verbindingen te gaan aanleggen. De arrogantie van de linkerhersen helft, zegt hij, heeft een blokkade opgeworpen die tot onze ondergang kan leiden als het ons niet lukt om het

breder zicht, de totaalvisie van de rechterhersenhelft z'n rechtmatige plek te laten innemen.

Hij gebruikt een parabel van Nietzsche waarmee hij het probleem van de linker-en rechterhersenhelft illustreert. Waarin wijsheid, gematigdheid rechtvaardigheid en belangeloosheid het afleggen tegen egoïsme, zelfverrijking, misleiding en machtsmisbruik. Het eindresultaat: het eens zo voorspoedige domein, raakt verarmt en uiteindelijk leidt het tot vernietiging.

"There was once a spiritual master, who was the ruler of a small but prosperous domain, and who was known for his selfless devotion to his people. As his people flourished and grew in number, the bounds of this small domain spread; and with it the need to trust implicitly the emissaries he sent to ensure the safety of its ever more distant parts. It was not just that it was impossible for him personally to order all that needed to be dealt with: as he wisely saw, he needed to keep his distance from, and remain ignorant of, such concerns. And so he nurtured and trained carefully his emissaries, in order that they could be trusted. Eventually however, his cleverest and most ambitious vizier, the one he trusted most to do his work, began to see himself as the master, and used his position to advance his own wealth and influence. He saw his master's temperance and forbearance as weakness, not wisdom, and on his mission's on his master's behalf, adopted his mantle as his own - the emissary became contemptuous of his master. And so it came about that the master was usurped, the people were duped, the domain became tyranny; and eventually it collapsed in ruins."

Ter afsluiting van dit lange verhaal over tweedelingen, tegenstellingen, dualiteit, dichotomie, nog even een heel persoonlijke afsluiting.

Dia 23: (fotos)

Toen ik bezig was met de voorbereiding van deze middag kwamen twee jeugdherinneringen telkens naar boven. De eerste is dat ik als kleutertje op de rand van de zandbak zit op de speelplaats van de kleuterschool. Ik had me daar terug getrokken omdat ik vanaf een afstand alle gevoelsindrukken probeerde te verwerken die het gekriemel en geschreeuw om me heen bij me opriepen. Het was niet omdat ik niet mee wilde doen, maar ik moest eerst nadenken over wat ik voelde, voordat ik me weer in de groep kon begeven. De tweede herinnering is als ik een jaar of acht ben en speelt zich ook af op de speelplaats, maar nu van de lagere school. Er wordt een film gemaakt over het dorp en daar horen ook de scholen bij. We krijgen de opdracht om met z'n allen naar

de overkant te rennen. Dertig jaar later zie ik die film voor het eerst, en zie hoe ik prominent in beeld kom omdat ik als enige niet ben mee gerend. Iets heeft me weerhouden om met de stroom mee te gaan. Ik kan dat gevoel terughalen en weet ongeveer nog wat ik toen dacht: waarom zou ik? Wil ik dit wel? Niet omdat ik zo'n held en rebel ben, verre van, maar puur omdat het niet prettig voelde en ik tijd nodig had om na te denken of ik dit wel wilde doen? Dit patroon - voelen, denken, opnieuw voelen, opnieuw denken, nog een keer denken, weer voelen, die eeuwige twijfel Ik kan het herkennen als iets dat bij mij hoort en waar ik me niet tegen hoeft te verzetten. Dat is wat mijn

Dia 24 (horoscoop)

horoscoop me heeft laten zien. Twijfel is ook mijn hoofdthema, maar ik begrijp nu veel beter dat het antwoord niet het exclusieve terrein van het intellect is.

Ik heb vanmiddag dan ook geen definitieve antwoorden willen geven en zoals degenen die mijn scriptie gelezen zullen herkennen, heb ik niet braaf de inhoud van mijn scriptie gevolgd. Wat ik jullie wilde meegeven is mijn 'grande histoire' waarin het zoeken naar verbinding om uit de twijfel te geraken over wat echt is, wat waar is, wat zinvol is, dat daarin de astrologie een minstens zo waardevolle gids, en voor de persoonlijke ontwikkeling zo niet waardevollere gids is, dan de wetenschap. Je moet het alleen willen en kunnen ervaren.

